

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Тимчик Олена Анатоліївна

к. пед. н., доцент,

Жукова Юлія Миколаївна

к. екон. н., доцент,

факультет інформаційних технологій та управління

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

Анотація: Академічна мобільність є невід'ємною складовою сучасної вищої освіти. Проте в Україні її доступність для студентів з інвалідністю залишається значно обмеженою. Ця проблема розглядається у двох взаємопов'язаних аспектах: для українських і для іноземних студентів. Організація академічної мобільності вимагає розробки окремих програм для кожної з цих груп. Створення реальної доступності академічної мобільності для студентів з інвалідністю дозволить зміцнити конкурентні позиції закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг.

Ключові слова: академічна мобільність, вища освіта, студенти з інвалідністю.

Інтернаціоналізація закладу вищої освіти представляє собою включення міжнародного аспекту в освітній процес ЗВО, в усі компоненти його управління. Сьогодні кожен заклад вищої освіти розробляє стратегію інтернаціоналізації, яка передбачає програми академічної мобільності студентів. Академічна мобільність студентів здійснюється переважно через спрямування їх до закладів - партнерів для: навчання на основі договорів (без отримання другого диплома про вищу освіту або з отриманням другого

диплома); проходження мовної практики; проходження навчальної та виробничої практик. Однак програми навчання і проходження практик за кордоном не є загальнодоступними. Фактично виключеними з системи зовнішньої мобільності в Україні залишаються студенти з інвалідністю. Вони є найбільш вразливою і маломобільною групою порівняно з іншими студентами і вимагають створення доступного середовища в навчальному закладі та надання особливих освітніх послуг залежно від виду інвалідності.

У своєму дослідженні К. Джонстон та П. Едвардс відмітили недостатню представленість студентів з інвалідністю серед великої групи студентів, що навчаються за кордоном. У результаті дослідження вони дійшли висновку, що навіть ті університети, що мають гарну репутацію у навчанні студентів з обмеженими можливостями, тільки починають вивчати дизайн програм через призму доступності [1, с. 424]. Участь в академічній мобільності для таких студентів є необхідною з огляду на думку І. Патрушевої та В. Воліної про важливість створення умов для розвитку готовності до змін, флексибільності, реалізації особистісної та професійної активності [2, с. 70].

Оскільки заклади вищої освіти повинні надати рівні можливості для здобуття освіти для всіх студентів, відсутність реальної можливості академічної мобільності може розглядатися як дискримінація по відношенню до студентів з інвалідністю. Водночас ЗВО має бути готовий до прийому іноземних студентів з інвалідністю. Надання їм можливості отримати освіту в рамках програми академічної мобільності є необхідним компонентом інтернаціоналізації вищої освіти.

Проблема академічної мобільності студентів з інвалідністю є актуальною для українських ЗВО, враховуючи, що:

- 1) кількість молоді з інвалідністю як в Україні, так і в світі загалом продовжує неухильно зростати;
- 2) глобалізація в сфері освіти і демографічні тенденції привели до все зростаючої конкуренції між закладами вищої освіти.

Таким чином, проблема має розглядатися у двох аспектах: забезпечення академічної мобільності студентів власного закладу і створення умов для прийому іноземних студентів з інвалідністю. Дії, спрямовані на виконання цих завдань, є взаємопов'язаними, проте доцільним є розробка двох окремих програм для цих груп студентів.

Програма забезпечення академічної мобільності для іноземних студентів з інвалідністю має включати:

1. Визначення освітніх проблем у іноземних студентів з інвалідністю.
2. Моніторинг доступності простору і житлово-побутових умов для студентів з різними видами інвалідності.
3. Щорічний моніторинг рівня задоволення освітніми послугами та якістю житлово-побутових умов..

Заклади вищої освіти - учасники договорів про мобільність повинні розробити алгоритм надання підтримки іноземним студентам з інвалідністю, передбачити особливості проведення аудиторних занять, проходження практики.

Отримання вищої освіти у закладах України для іноземних студентів є не настільки привабливим, як у ЗВО Західної Європи та США, і створення умов для навчання осіб з інвалідністю дозволить посилити конкурентні позиції на ринку освітніх послуг.

Для забезпечення академічної мобільності студентів з інвалідністю власного закладу при підписанні договорів із закладами-партнерами треба враховувати наявність умов для їх навчання і проживання, а також наявність досвіду в роботі з цією категорією учнів. Ефективність мобільності буде залежати від надання реальних можливостей її здійснення.

Зауважимо, що заклади вищої освіти України недостатньо використовують потенціал таких організацій, як Європейська агенція з особливих потреб та інклюзивної освіти (European Agency for Special Needs and Inclusive Education) та Студентська мережа Еразмус (Erasmus Student Network). Перша співробітничала з міністерствами освіти країн-учасників у галузі

політики і практики інклюзивної освіти, з транснаціональними організаціями і залучають викладачів, експертів, учнів та сім'ї для забезпечення всім якісних освітніх можливостей [3]. Попри те, що діяльність Європейської агенції орієнтована на країни ЄС, українські заклади могли б отримати принаймні консультативну допомогу, а в перспективі ініціювати створення подібної організації для того ринку освітніх послуг, на якому вона діє.

Це ж стосується діяльності мережі Erasmus, спрямованої на підтримку й розвиток студентського обміну, і також може сприяти мобільності студентів з інвалідністю [4].

Однак навіть за наявності необхідних умов для навчання, не всі студенти з інвалідністю, що бажають брати участь у програмі мобільності, можуть виїхати за кордон. Для них реальною можливістю стає дистанційне навчання.

Великий досвід у цій сфері нагромадив Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна". Як зазначалося на Міжнародній науковій конференції з проблем навчання і виховання людей з інвалідністю (19-20.10.2014 р.), запровадження занять у режимі відеоконференцій дозволило студентам з інвалідністю взяти участь у міжнародних навчальних програмах з подвійним дипломуванням [5.]

Пандемія дала поштовх для формування засобів дистанційного навчання як цілісної системи. Накопичений досвід його використання, створення технічної бази та підготовка викладачів дають можливість ЗВО пристосувати цей освітній продукт для дистанційного навчання іноземних студентів з інвалідністю. Суттєвою мотивацією для останніх буде отримання професійних знань і навичок, які допоможуть в подальшому працевлаштуванні, на що звертають увагу у своєму дослідженні О. Булатова та О. Братцева [6].

Автори вважають, що варто розглянути можливість Інтегрованої академічної мобільності викладачів і студентів, за якої викладачі забезпечують супровід студентів з інвалідністю для здійснення навчання за кордоном.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Johnstone, C. & Edwards, P. (2020). Accommodations, Accessibility, and Culture: Increasing Access to Study Abroad for Students With Disabilities. *Journal of Studies in International Education*, 24(4), 424-439. doi:10.1177/1028315319842344
2. Patrusheva, I.V. & Volina, V.Yu. (2019). Development of academic mobility for students with disabilities in higher education. *Bulletin of Nizhnevartovsk State University*, 4, 70–78. <https://doi.org/10.36906/2311-4444/19-4/10> (In Russian)
3. European Agency for Special Needs and Inclusive Education [online]. [cit. 30.03.2021] <<https://www.european-agency.org>>
4. ExchangeAbility: Erasmus Student Network [online]. [cit. 30.03.2021] <<https://www.exchangeability.eu/erasmus-student-network> >
5. Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів. Міжнародна наукова конференція з проблем навчання і виховання людей з інвалідністю (19-20 листопада 2014) [online]. [cit. 30.03.2021] <<http://vnz.org.ua/novyny/podiyi/6954-> >
6. Bulatova, O.V. & Brattseva O.A. (2019). Role of the academic mobility in increasing the competitiveness of students with disabilities. *Azimuth of Scientific Research: Pedagogy and Psychology*, 8, 4(29), 37-40. doi: 10.26140/anip-2019-0804-0007